

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Hausa Verbal Compounds

McIntyre, J.A.

Citation

McIntyre, J. A. (2006, October 10). *Hausa Verbal Compounds*. Rüdiger Köppe Verlag, Köln.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4861>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4861>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting van “Hausa Verbal Compounds”

Hausa behoort tot de Tsjadische taalgroep binnen de Afroaziatische taalfamilie. Het wordt voornamelijk in het noorden van Nigeria en in Niger gesproken. Ongeveer 30 miljoen mensen spreken het als eerste taal, en een vergelijkbaar aantal gebruikt het als tweede of derde taal. In dit proefschrift worden de verschillende types werkwoordelijke samenstellingen in het Hausa beschreven.

In de Inleiding wordt een eerste definitie van een werkwoordelijke samenstelling in het Hausa opgesteld. Er volgt een korte samenvatting van de zeven hoofdstukken en de acht appendices en een korte beschrijving van de gegevens en de bronnen.

Hoofdstuk 1 biedt een inleiding in samenstelling in het algemeen en Hausa werkwoordelijke samenstellingen in het bijzonder. De meest opvallende kenmerken van het verbale systeem van het Hausa worden aangeduid ten behoeve van lezers die niet met dit systeem bekend zijn. Benamingen voor sommige groepen werkwoorden — niet altijd de traditionele benamingen in de Hausa taalkunde — worden uitgelegd, evenals hun belang voor de beschrijving en analyse van Hausa werkwoordelijke samenstellingen.

Hoofdstuk 2 gaat over de basale werkwoordelijke samenstellingen. In dergelijke V+X samenstellingen zijn de expliciet genoemde argumenten onderdeel van de samenstelling. Sommige van deze samenstellingen bestaan uit twee of meer leden en/of een of twee VPs; het verbum kan gemarkeerd of ongemarkeerd voor samenstelling zijn. De verschillende markeerders van de werkwoordelijke samenstelling — de imperatieve vorm en toonverlaging (die uitsluitend in samenstellingen voorkomt) — worden in samenhang met andere fonologische kenmerken van werkwoordelijke samenstellingen behandeld. Deze basale V+X samenstellingen worden uitgebreid voorgesteld, ingedeeld naar het syntactische frame, werkwoordstype type en de fonologische markeerders. Twee fonologische kenmerken — de verkorting van een eindvokaal en fonologische reductie — worden slechts kort aangeduid in hoofdstuk 2; deze kenmerken en hun belang in werkwoordelijke samenstellingen worden in hoofdstuk 4 geanalyseerd.

Drie verdere types werkwoordelijke samenstellingen worden in hoofdstuk 3 beschreven. Het eerste type zijn de samenstellingen waarvan het eerste lid niet een finiet werkwoord is, maar veeleer een voornaamwoordelijk complex dat aan het werkwoord voorafgaat (het werkwoord blijft ongemarkeerd in zulke samenstellingen). Dit

complex geeft informatie over de persoon en het getal, en over tijd, aspect, en modus. Het tweede type samenstelling heeft een prefix *ma-*. Er bestaan zowel enkelvoudige als meervoudige vormen van de “*ma*-samenstelling”. In het enkelvoud wordt het werkwoord gemarkeerd. Bovendien wordt een aantal ongebruikelijke enkelvoudige *ma*-samenstellingen geanalyseerd, waaruit blijkt dat een oppervlaktevorm op twee of drie derivaties terug kan gaan. Het meervoudige type *ma*-samenstellingen blijkt een eenheid te vormen bestaande uit het *ma*-prefix, het verbale element, de argumenten van het werkwoord en het toonpatroon van het *ma*-prefix plus het verbale element. De meervoudige *ma*-samenstelling (en meer in het bijzonder het *ma*-prefix plus het verbale element) kan men contrasteren met meervoudige nomina agentis, die dezelfde oppervlaktevorm hebben, maar geen samenstellingen zijn. De derde groep samenstellingen die in dit hoofdstuk worden beschreven zijn samenstellingen met een nomen verbale. In deze samenstellingen is het eerste lid een nomen verbale. Alle samenstellingen worden in dit hoofdstuk behandeld naar hun syntactische kader (in het geval van het nomen verbale samenstellingen naar onderliggende syntactische structuur) en werkwoordstype.

In hoofdstuk 4 wordt een aantal kenmerken van de samenstellingen die in hoofdstuk 2 en 3 zijn behandeld nader besproken: verkorting van de eindvokaal, het gebruik van de imperatief, toonverlaging en fonologische reductie. Het blijkt dat de verkorting van de eindklinker een tweeduidige status heeft. Het markeert nominale lijdende voorwerpen in samenstellingen met twee leden, maar het komt soms ook in meer complexe samenstellingen voor. Bovendien gebruikt het Hausa het voor het markeren van namen, bijnamen, enz. De hoge frequentie van verkorting van de eindklinker in samenstellingen — en de opvallende afwezigheid in een aantal samenstellingen (zie hoofdstuk 5) — suggereert dat het daadwerkelijk samenstelling markeert. Anderzijds leiden de uitzonderingen die in hoofdstuk 4 aan de orde komen tot de vraag of niet veeleer de naam-functie van de verkorting van de eindklinker de reden voor het gebruik in samenstellingen is, waardoor prototypische samenstellingen (V + NDO) als namen worden gemarkeerd.

De imperatief wordt uiteraard ook in andere contexten dan samenstellingen gebruikt, namelijk bij het geven van opdrachten. Zijn rol als markeerder van V+X samenstellingen volgt enerzijds uit het feit dat (de eerste lettergreep van) het werkwoord, net als bij vormen met toonverlaging, een lage toon heeft. Anderzijds blijkt het gebruik van de imperatief in werkwoordelijke samenstellingen een ander soort

gewicht te hebben (hoofdstuk 6). Toonverlaging m.b.t. het werkwoord blijkt een werkelijke markeerder van samenstelling te zijn; het kenmerk wordt soms begeleid door verlenging van de eindklinker van het werkwoord; dit treedt uitsluitend bij samenstellingen op.

Drie soorten fonologische reductie in werkwoordelijke samenstellingen komen aan de orde. Bij twee speelt het werkwoord ‘geven’ en *rol* (*bàa* < *bàa dà* ‘(iets) geven’ en *ban* < *bàa ni* ‘geef me’); een derde heeft te maken met een klein aantal samenstellingen met samengetrokken vormen, vormen die lijken op een werkwoord in de imperatief, maar die bij nader inzien blijken te bestaan uit een gereduceerde vorm van het werkwoord en ofwel het partikel *wà* (dat aangeeft dat er een nominaal meewerkend voorwerp is) of het voorzetsel *à* ‘bij’, ‘in’.

In hoofdstuk 5 wordt de verhouding tussen syntactische frames en werkwoordtypes in werkwoordelijke samenstellingen besproken, d.w.z. welke soorten samenstelling treden op in welke kaders en met welk werkwoordtype. Het grootste deel van dit hoofdstuk behandelt “grade 2” werkwoorden (regelmatige overgankelijke werkwoorden) in samenstellingen. Hoewel deze werkwoorden met een nominaal lijdend voorwerp (NDO) in gewone spraak zeer veel voorkomen, zijn ze onverwacht zeldzaam in samenstellingen; de weinige samenstellingen met een dergelijk werkwoord en syntaxis gedragen zich eigenaardig; zo vinden we bijvoorbeeld in alle vier voorbeelden waar men de verkorting van de eindvokaal van het NDO zou verwachten, dat zij hier niet plaatsvindt. Een verklaring voor dit eigenaardige gedrag wordt voorgesteld, waarin het wordt gerelateerd aan een kenmerk van “grade 2” werkwoorden dat sinds enige tijd aandacht van onderzoekers naar het Hausa heeft gekregen, een kenmerk dat de rol van het onderwerp in deze werkwoorden benadrukt. De afwezigheid van een expliciet subject in V+NDO samenstellingen zou het afwijkende gedrag kunnen verklaren.

In hoofdstuk 6 volgt een analyse van Hausa werkwoordelijke samenstellingen vanuit een cognitief oogpunt, waarbij regelmatige metonymische relaties tussen de oppervlaktevorm en de lexicale betekenis van de samenstelling worden beschreven, en waarbij de aanwezigheid van metaforen en andere retorische middelen wordt besproken. Deze analyse is mogelijk door de samenstellingen als volledige uitingen te analyseren. Het veelvuldige gebruik van de vorm van de imperatief (hoofdstuk 2) en het feit dat er ook samenstellingen met een persoon-aspect-voornaamwoord bestaan (hoofdstuk 3) maken een dergelijke interpretatie mogelijk. Binnen deze interpretatie worden de regelmatige metonymische verhoudingen tussen de

oppervlaktevorm van de samenstellingen en hun lexicale betekenis beschreven: in de eerste plaats kan de laatste het subject of object (of complement) van het werkwoord in de eerste zijn. In de tweede plaats is de samenstelling een uiting die (hypothetisch) gesproken wordt in de situatie — d.w.z. als *deel* van de situatie — die het benoemt. Aan de beschrijving van metonyme verhoudingen in Hausa werkwoordelijke samenstellingen wordt een beschrijving van metaforen en andere retorische middelen (humor, ironie, enz.) in de samenstellingen toegevoegd.

In hoofdstuk 7 wordt een samenvatting van de voorgaande hoofdstukken gegeven en worden de kenmerken van Hausa werkwoordelijke samenstellingen geanalyseerd. De cognitieve feiten spelen een belangrijke rol bij deze definitie. Het hoofdstuk eindigt met een samenvatting waarin de vernieuwende aspecten van het proefschrift worden opgenoemd.